

La petja dels militars a Barcelona

Els llibres "La ciutat captiva" i "La ciutat expansiva" tracen el recorregut històric de la ciutat des del 1714 al 1900 | L'autor, Ròmul Brotons, assenyala la importància dels successius capitans generals en el creixement urbanístic

La història de Barcelona dels darrers tres-cents anys està directament relacionada amb la petja dels militars, no únicament pels canvis traumàtics que va comportar la desfeta del 1714, sinó també per la importància dels successius capitans generals de Catalunya com a autoritat real de la ciutat, gairebé sempre per sobre del poder civil. És a partir d'aquest principi que s'articulen els llibres *La ciutat captiva* i *La ciutat expansiva*, editats per [Alberti Editors](#) i escrits per Ròmul Brotons i Segarra, que expliquen la ciutat de Barcelona a través dels seus canvis socials, ciutadans i sobretot urbanístics.

El primer dels volums abasta el període del 1714 fins el 1860, és a dir, des de la fi de la Guerra de Successió fins a l'enderroc de les muralles i l'aprovació del pla Cerdà, mentre que el segon comença just al 1860 per acabar l'any 1900, amb la ciutat preparada per afrontar els canvis que arribaran amb el segle XX. Profusament il·lustrats, els dos volums conformen un retaule de la història de la ciutat amb una finalitat clarament didàctica.

"Una ciutat capturada per les muralles"

Així, el relat comença just després de l'11 de setembre del 1714, quan l'ocupació militar comportarà canvis traumàtics a la ciutat, com la destrucció de part del barri de la Ribera, que suposarà l'enderroc del 17 per cent del total d'edificis i va afectar el 20 per cent dels barcelonins, i la posterior construcció de la fortalesa de la Ciutadella. En declaracions a **NacióDigital**, Ròmul Brotons recorda que a partir d'aquí, "Barcelona és una ciutat capturada per les seves muralles", ja que aquestes, "no serveixen per defensar la ciutat, sinó per reduir-la".

Els subsegüents canvis urbanístics de tot el segle XVIII i bona part del XIX estaran motivats "sobretot per qüestions militars", és a dir, que tota actuació haurà de quedar supeditada a les

necessitats de l'exèrcit, com ara les limitacions en altura en alguns barris per no obstaculitzar l'artilleria, i sobretot l'intent d'afavorir els carrers en línia recta "per facilitar els moviments de la tropa". Tots aquests fets condicionen doncs, el desenvolupament de la ciutat, però també demostren que la ciutat no queda paralitzada després de la Guerra de Successió i com a poc a poc, "una ciutat a l'antiga, estreta i tumultuosa, es va endreçant i evolucionant".

Ho fa, això sí, sota l'atenta direcció del capità general de torn, que era l'autoritat "no només en els aspectes militars, sinó també en les mesures urbanístiques". És així per exemple, que es comença a urbanitzar la Rambla l'any 1766 per ordre del capità general Jaime Miguel de Guzmán Dávalos y Spínola, marquès de la Mina, amb la finalitat de millorar la comunicació entre les casernes de les Drassanes i dels Estudis, aquesta última al capdamunt de la Rambla. També a ell es deu la creació de la Barceloneta. "Les poques iniciatives urbanístiques que hi ha són obra dels capitans generals", remarca Brotons, que recorda que quan algun d'ells té "vel·leïtats artístiques", és quan s'obren avingudes com el desaparegut passeig de l'Esplanada, sota el comandament del capità general Agustín de Lancaster y Aracié, o els també desapareguts Jardins del General, atribuïts a un altre capità general, Francisco Javier Castaños. Això sí, reconeix que aquest tipus d'iniciatives, així com la construcció de nous embarcadors, acaben "beneficiant la ciutat".

El passeig de l'Esplanada es va convertir en lloc de passeig dels barcelonins a principis del segle XIX Foto: AHCB

Una altra decisió atribuïda al capità general Castaños va tenir un aspecte positiu per a la ciutat,

quan el 1816 mana tancar els cementiris parroquials i poc després es comença a construir el cementiri del Poblenou, de tal manera que a banda de la prevenció d'infeccions i millora de les condicions higièniques, "al treure els fossars apareixen a la ciutat diverses places, que abans pràcticament no n'hi havia".

¡Abajo las murallas!

Amb tot, la pervivència de les muralles i de la Ciutadella constrenyeran la ciutat, i no serà fins el 1841 quan l'escriu *¡Abajo las murallas!* reivindicant la necessitat de desempallegar-se d'una instal·lació que en aquell moment ja tenia una dubtosa utilitat militar, fet que trigarà vint anys en fer-se realitat. Segons l'autor dels llibres, l'enderroc de les muralles de Barcelona s'ha de circumscriure a un moviment general a tot Europa, per bé que amb una diferència en el cas de la capital catalana, on les muralles "eren vistes com un element agressiu cap a la ciutat", encara més amb l'existència d'una fortalesa com la Ciutadella, que sempre va servir "per controlar els ciutadans, ja que mai va oferir resistència als exèrcits invasors". Els barcelonins, aclareix Brotons, "tenien molt clar que la Ciutadella no era un element defensiu de la ciutat, sinó que servia per vigilar a la gent".

Amb l'enderroc de les muralles però, tot canvia, i la ciutat comença a fer plans de desenvolupament tant interior com exterior, per eixamplar la ciutat extramurs. Decaigut el poder dels capitans generals, el projecte de l'Eixample toparà amb un nou conflicte de competències, ara entre el poder municipal i el govern espanyol. Si els primers van convocar un concurs de reforma que va guanyar Antoni Rovira i Trias, els segons van imposar el pla desenvolupat per Ildefons Cerdà, que finalment s'aplicaria, tot i que certament modificat. En aquesta qüestió, Brotons considera que Cerdà "era més enginyer que urbanista", i que tot i algunes bones solucions del seu pla, com els xamfrans, en el fons preveia una "ciutat uniformitzada dins d'una trama inacabable", que en realitat, es va poder trencar gràcies a uns edificis que són els que donen personalitat a l'actual districte. "Si s'haguessin fet els edificis d'acord amb els principis de Cerdà, l'Eixample seria una caserna infinita", afegix l'autor.

La casa Gibert, avui desapareguda, va ser la primera edificació de l'Eixample Foto: AFB

A partir d'aquí, la ciutat comença a créixer, i amb l'Exposició Universal del 1888 s'inicia el costum de construir la ciutat a cop de grans esdeveniments internacionals, que es repetiria amb una nova exposició el 1929 o amb els Jocs Olímpics del 1992. Es tracta d'una manera de fer que Brotons justifica en el cas de Barcelona perquè "és capital d'un país que no té estat, i per tant té problemes de finançament, ja que no té les prioritats i recursos d'una capital d'estat". La solució per créixer passa doncs, per "inventar-se ella mateixa les prioritats i els recursos", un fet que porta a l'autor a considerar la ciutat "com un ésser viu", que evoluciona al llarg d'una història «més tumultuosa del que sembla".

Després d'aquests dos treballs - [La ciutat captiva](#) editat el 2008 i ara reeditat i [La ciutat expansiva](#) com a novetat del 2015-, l'autor ja pensa en nous volums sobre el segle XX, amb la intenció de fer-los "sobre períodes més curts". Per això, si el primer llibre parla d'un període de 150 anys, i el segon d'un de 40, els propers "abastaran menys anys", ja que les fonts documentals es multipliquen. En tot cas, es mostra decidit a seguir engrandint aquest mosaic ciutadà.

Ròmul Brotons, autor dels llibres 'La ciutat captiva' i 'La ciutat expansiva' Foto: Jordi Palmer